

AUKUS VÀ TÁC ĐỘNG TỚI HỢP TÁC AN NINH AUSTRALIA - ĐÔNG NAM Á TRONG CHIẾN LƯỢC CỦA MỸ (2015-2022)

Phạm Quốc Trung*, Ngô Minh Hiệp**

Ngày nhận bài: 31/12/2025 | Ngày gửi phản biện: 05/01/2026 | Ngày duyệt đăng: 20/01/2026

Tóm tắt: Bài viết phân tích tác động của liên minh AUKUS đối với hợp tác an ninh giữa Australia và các quốc gia Đông Nam Á trong khuôn khổ chiến lược của Mỹ giai đoạn 2015-2022. Trên cơ sở vận dụng lý thuyết chính trị liên minh và chủ nghĩa hiện thực trong quan hệ quốc tế, nghiên cứu đặt AUKUS trong tiến trình điều chỉnh chiến lược Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương của Mỹ trước bối cảnh cạnh tranh chiến lược gia tăng. Bài viết cho rằng, AUKUS không chỉ đánh dấu sự nâng cấp vai trò chiến lược của Australia, mà còn góp phần tái định hình nội dung và mức độ hợp tác an ninh Australia - Đông Nam Á theo hướng quân sự hóa và gắn kết chặt chẽ hơn với cấu trúc an ninh do Mỹ dẫn dắt. Tuy nhiên, AUKUS cũng đặt ra những thách thức đối với ASEAN liên quan đến cân bằng chiến lược, trung lập khu vực và ổn định an ninh dài hạn tại Đông Nam Á.

Từ khoá: AUKUS, Australia - Đông Nam Á, an ninh khu vực, Mỹ.

Abstract: This article analyzes the impact of the AUKUS alliance on security cooperation between Australia and Southeast Asian countries within the framework of U.S. strategy from 2015 to 2022. Drawing on alliance politics theory and realism in international relations, the study situates AUKUS within the process of U.S. strategic adjustment in the Indo-Pacific amid intensifying strategic competition. The article argues that AUKUS not only signifies an upgrade in Australia's strategic role but also contributes to reshaping the scope and depth of Australia - Southeast Asia security cooperation toward greater militarization and closer alignment with the U.S.-led security architecture. However, AUKUS also poses challenges for ASEAN, particularly with regard to strategic balancing, regional neutrality, and long-term security stability in Southeast Asia.

Keywords: AUKUS, Australia - Southeast Asia, regional security, United States.

*Sinh viên, Trường Đại học Sư phạm, Đại học Huế; Email: pqtrung@dhsphue.edu.vn

**Tiền sĩ, Đại học Duy Tân

Mở đầu

Trong bối cảnh trật tự quốc tế chuyển dịch mạnh mẽ đầu thế kỷ XXI, khu vực Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương ngày càng trở thành trọng tâm của cạnh tranh chiến lược giữa các cường quốc, đặc biệt là giữa Mỹ và Trung Quốc. Đông Nam Á, với vị trí địa - chiến lược then chốt, nằm trên các tuyến hàng hải huyết mạch và giữ vai trò trung tâm trong cấu trúc khu vực, đã trở thành không gian mà các chiến lược quyền lực lớn giao thoa và va chạm. Trước những biến động đó, Mỹ điều chỉnh chính sách đối ngoại và an ninh của mình, từ chiến lược “tái cân bằng châu Á” sang chiến lược Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương, với mục tiêu duy trì vai trò lãnh đạo và kiềm chế các đối thủ chiến lược.

Trong tiến trình điều chỉnh này, việc tăng cường dựa vào các đồng minh thân cận để triển khai chiến lược đã trở thành một đặc điểm nổi bật trong cách tiếp cận của Mỹ. Thay vì can dự trực tiếp với cường độ cao, Washington ngày càng chú trọng trao vai trò lớn hơn cho các đồng minh then chốt, vừa nhằm phân bổ gánh nặng chiến lược, vừa giảm thiểu chi phí chính trị và quân sự. Australia, với vị thế là đồng minh lâu năm, năng lực quân sự ngày càng được nâng cấp và mức độ gắn kết chiến lược cao với Mỹ, đã nổi lên như một trụ cột quan trọng trong cấu trúc an ninh do Mỹ dẫn dắt tại khu vực.

Sự ra đời của liên minh an ninh ba bên AUKUS vào năm 2021 đánh dấu một bước ngoặt đáng chú ý trong cấu trúc liên minh của Mỹ tại Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương. Không chỉ đơn thuần là một thỏa thuận hợp tác quốc phòng, AUKUS phản ánh sự chuyển dịch chiến lược của Mỹ theo hướng xây dựng các cơ chế liên minh linh hoạt, có tính ràng buộc cao và tập trung vào các năng lực quân sự then chốt. Trong khuôn khổ đó, vai trò của Australia được nâng lên một tầm cao mới, từ một đối tác an ninh khu vực trở thành lực lượng tiền phương quan trọng trong việc triển khai chiến lược của Mỹ.

Tuy nhiên, việc hình thành AUKUS không diễn ra trong khoảng trống chiến lược, mà tác động trực tiếp tới môi trường an ninh Đông Nam Á - khu vực vốn nhạy cảm với các động thái quân sự hóa và cạnh tranh quyền lực lớn. Quan hệ hợp tác an ninh giữa Australia và các quốc gia Đông Nam Á, vốn được xây dựng trên nền tảng cân bằng lợi ích và tôn trọng vai trò trung tâm của ASEAN, đứng trước những điều chỉnh đáng kể cả về nội dung lẫn cấp độ sau khi AUKUS ra đời. Những thay đổi này vừa mở ra cơ hội tăng cường hợp tác an ninh, vừa đặt ra các thách thức liên quan đến cân bằng chiến lược, trung lập khu vực và ổn định lâu dài. Đối với Vương quốc Anh, việc hạn chế bởi thực lực kinh tế và công nghiệp, cùng với những thực tế địa chính trị hiện nay đã kéo họ về gần nhà hơn, ưu tiên nguồn lực cho an ninh tại châu Âu.

Xuất phát từ bối cảnh đó, bài viết tập trung phân tích tác động của liên minh AUKUS đối với hợp tác an ninh giữa Australia và Đông Nam Á trong chiến lược của Mỹ giai đoạn 2015-2022. Thông qua việc làm rõ logic chiến lược của Mỹ, vai trò của Australia và phản ứng của Đông Nam Á, nghiên cứu nhằm góp phần lý giải những chuyển biến trong cấu trúc an ninh khu vực, đồng thời cung cấp cơ sở học thuật cho việc đánh giá triển vọng ổn định và hợp tác tại Đông Nam Á trong bối cảnh cạnh tranh chiến lược ngày càng gia tăng.

1. Phương pháp nghiên cứu

Bài viết sử dụng phương pháp nghiên cứu định tính, kết hợp giữa phân tích tài liệu và nghiên cứu trường hợp để làm rõ tác động của AUKUS đối với hợp tác an ninh Australia - Đông Nam Á trong chiến lược của Mỹ giai đoạn 2015-2022. Nguồn tư liệu chủ yếu bao gồm các văn kiện chính thức của Chính phủ Mỹ, Australia, ASEAN; các tuyên bố chiến lược, báo cáo quốc phòng, cùng các công trình nghiên cứu của học giả quốc tế liên quan đến AUKUS và an ninh khu vực Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương. Trên cơ sở đó, bài viết vận dụng phương pháp phân tích - tổng hợp và phương pháp lịch sử - logic để nhận diện sự điều chỉnh trong chính sách và nhận thức chiến lược của các chủ thể liên quan. Ngoài ra, phương pháp so sánh trước và sau khi AUKUS hình thành được sử dụng nhằm làm nổi bật những thay đổi trong nội dung và cấp độ hợp tác an ninh Australia - Đông Nam Á.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Khung phân tích và bối cảnh hình thành chiến lược (2015-2022)

Chính trị liên minh và chiến lược quyền lực trong tiếp cận an ninh của Mỹ

Trong quan hệ quốc tế, chính trị liên minh từ lâu được xem là một trong những công cụ trung tâm mà các cường quốc sử dụng để duy trì và mở rộng quyền lực trong môi trường an ninh vô chính phủ. Theo cách tiếp cận của chủ nghĩa hiện thực, các quốc gia hình thành và điều chỉnh liên minh không phải vì giá trị hay ý thức hệ thuần túy, mà chủ yếu nhằm đối phó với các mối đe dọa và bảo đảm lợi ích an ninh sống còn của mình. Trong logic đó, liên minh vừa là phương tiện cân bằng quyền lực, vừa là cơ chế phân bổ gánh nặng chiến lược giữa các quốc gia có lợi ích tương đồng.

Đối với Mỹ, chính trị liên minh giữ vai trò đặc biệt quan trọng trong chiến lược an ninh toàn cầu sau Chiến tranh Lạnh. Là cường quốc có lợi ích và cam kết an ninh trải rộng trên phạm vi toàn cầu, Mỹ không thể và không muốn đơn phương gánh vác toàn bộ chi phí duy trì trật tự quốc tế (Snyder, 1997). Do đó, việc xây dựng và duy trì mạng

lưới đồng minh trở thành nền tảng trong tiếp cận an ninh của Washington. Các học giả cho rằng, liên minh giúp Mỹ vừa mở rộng phạm vi ảnh hưởng, vừa giảm thiểu chi phí quân sự và chính trị của việc can dự trực tiếp.

Trong bối cảnh cạnh tranh chiến lược gia tăng tại khu vực Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương giai đoạn sau năm 2015, vai trò của liên minh trong tư duy chiến lược của Mỹ càng được nhấn mạnh. Chiến lược An ninh Quốc gia năm 2017 của Mỹ khẳng định các đồng minh là “nguồn sức mạnh lớn nhất” giúp Mỹ duy trì vị thế lãnh đạo và đối phó với những thách thức an ninh ngày càng phức tạp (The White House, 2017). Theo cách tiếp cận này, Mỹ không chỉ tiếp tục duy trì các liên minh truyền thống, mà còn chủ động điều chỉnh, tái cấu trúc và nâng cấp các cơ chế liên minh theo hướng linh hoạt hơn, nhấn mạnh việc tăng cường năng lực quân sự, khả năng sẵn sàng tác chiến của các đối tác.

Chiến lược quyền lực của Mỹ vì vậy không chỉ thể hiện qua sự hiện diện quân sự trực tiếp, mà ngày càng dựa nhiều hơn vào cơ chế “ủy nhiệm chiến lược” thông qua các đồng minh then chốt. Theo Mearsheimer (2014), các cường quốc thường tìm cách chuyển giao một phần trách nhiệm đối phó với thách thức an ninh cho các đồng minh có vị trí địa - chiến lược thuận lợi, qua đó duy trì ưu thế quyền lực với chi phí thấp hơn. Cách tiếp cận này đặc biệt phù hợp với bối cảnh Mỹ phải phân tán nguồn lực trên nhiều khu vực cùng lúc.

Trong khu vực Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương, Australia nổi lên như một minh chứng tiêu biểu cho cách tiếp cận an ninh của Mỹ dựa trên liên minh. Nhờ vị trí địa - chiến lược quan trọng, năng lực quân sự không ngừng được nâng cấp và mức độ hội tụ lợi ích chiến lược cao với Washington, Australia được Mỹ đánh giá là đối tác có khả năng đảm nhận vai trò an ninh tiền phương. Việc hình thành liên minh AUKUS năm 2021 phản ánh rõ xu hướng này, khi Mỹ chủ động mở rộng chia sẻ các công nghệ quân sự nhạy cảm và tăng cường mức độ gắn kết chiến lược với Australia nhằm củng cố cấu trúc an ninh khu vực.

Như vậy, chính trị liên minh và chiến lược quyền lực không chỉ là nền tảng lý luận để lý giải cách tiếp cận an ninh của Mỹ, mà còn là chìa khóa để hiểu rõ vai trò ngày càng gia tăng của Australia trong cấu trúc an ninh do Mỹ dẫn dắt tại Đông Nam Á. Trong bối cảnh đó, AUKUS có thể được xem là sự cụ thể hóa cao độ của logic liên minh và phân bổ quyền lực trong chiến lược Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương của Mỹ giai đoạn 2015-2022.

Đông Nam Á trong điều chỉnh chiến lược Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương của Mỹ

Trong quá trình điều chỉnh chiến lược Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương giai đoạn 2015-2022, Đông Nam Á giữ một vị trí đặc biệt quan trọng trong tư duy chiến lược của Mỹ, không chỉ bởi giá trị địa - chiến lược, mà còn bởi vai trò trung tâm của khu vực trong cấu trúc khu vực đang định hình. Đông Nam Á nằm tại giao điểm của hai đại dương, kiểm soát các tuyến hàng hải quan trọng kết nối Thái Bình Dương với Ấn Độ Dương, qua đó ảnh hưởng trực tiếp đến tự do hàng hải và thương mại toàn cầu. Các nghiên cứu của Bộ Quốc phòng Mỹ đều nhấn mạnh rằng, ổn định tại Đông Nam Á có ý nghĩa then chốt đối với lợi ích kinh tế và an ninh lâu dài của Washington (U.S. Department of Defense, 2019).

Về mặt chiến lược, Đông Nam Á được Mỹ xem là “không gian trung tâm” trong việc triển khai chiến lược Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương, bởi khu vực này vừa là điểm kết nối các đồng minh then chốt, vừa là nơi Mỹ tìm cách duy trì ảnh hưởng trước sự gia tăng cạnh tranh quyền lực nước lớn. Theo chiến lược Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương được công bố năm 2019, Mỹ khẳng định tầm quan trọng của việc tăng cường hiện diện và hợp tác với các quốc gia Đông Nam Á nhằm bảo vệ trật tự khu vực dựa trên luật lệ (U.S. Department of Defense, 2019). Điều này cho thấy, Đông Nam Á không chỉ là đối tượng thụ hưởng chính sách, mà còn là một trụ cột trong cấu trúc chiến lược mà Mỹ hướng tới xây dựng.

Tuy nhiên, cách tiếp cận của Mỹ đối với Đông Nam Á không mang tính đơn tuyến hay áp đặt. Nhận thức được tính đa dạng về lợi ích, thể chế và mức độ gắn kết chiến lược của các quốc gia trong khu vực, Mỹ chủ trương triển khai một chiến lược linh hoạt, kết hợp giữa song phương và đa phương, giữa hợp tác truyền thống và các cơ chế mới (Acharya, 2018). Có thể thấy Mỹ ngày càng chú trọng việc “điều chỉnh mềm” chiến lược, tránh tạo ra áp lực buộc các quốc gia Đông Nam Á phải lựa chọn phe, đồng thời tìm cách khai thác vai trò trung tâm của ASEAN như một cơ chế điều phối khu vực.

Trong khuôn khổ đó, Mỹ tăng cường thúc đẩy hợp tác an ninh với các quốc gia Đông Nam Á thông qua các lĩnh vực ít nhạy cảm hơn như an ninh biển, chống khủng bố, cứu trợ thảm họa và nâng cao năng lực thực thi pháp luật trên biển. Những lĩnh vực này vừa phù hợp với nhu cầu của các quốc gia trong khu vực, vừa cho phép Mỹ mở rộng ảnh hưởng chiến lược mà không làm xói mòn nguyên tắc trung lập của ASEAN. Qua đó, Đông Nam Á trở thành một không gian thử nghiệm cho cách tiếp cận an ninh “thực dụng” của Mỹ trong bối cảnh cạnh tranh chiến lược ngày càng phức tạp.

Nhìn chung, Đông Nam Á trong điều chỉnh chiến lược Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương của Mỹ vừa là khu vực có ý nghĩa chiến lược cốt lõi, vừa là không gian đòi hỏi

sự thận trọng và linh hoạt cao độ. Việc Mỹ tìm cách cân bằng giữa mở rộng ảnh hưởng chiến lược và tôn trọng vai trò trung tâm của ASEAN phản ánh nỗ lực thích ứng của Washington trước những thực tế chính trị - an ninh đặc thù của khu vực. Chính cách tiếp cận này đã tạo tiền đề cho việc gia tăng vai trò của các đồng minh như Australia trong việc triển khai chiến lược của Mỹ tại Đông Nam Á trong giai đoạn tiếp theo.

Cấu trúc hợp tác an ninh Australia - Đông Nam Á trước bước ngoặt AUKUS

Trước khi AUKUS được hình thành vào năm 2021, hợp tác an ninh giữa Australia và các quốc gia Đông Nam Á đã phát triển theo một cấu trúc tương đối ổn định, mang tính tiệm tiến và thận trọng, phản ánh đặc điểm cân bằng chiến lược của khu vực. Trong giai đoạn 2015-2020, Australia không được nhìn nhận như một cường quốc can thiệp quân sự, mà chủ yếu đóng vai trò là một đối tác an ninh trung bình, tập trung vào xây dựng lòng tin, hỗ trợ năng lực và thúc đẩy hợp tác thực chất với ASEAN. Cách tiếp cận này giúp Australia duy trì hình ảnh một đối tác “ít gây tranh cãi”, phù hợp với nguyên tắc trung lập và vai trò trung tâm của ASEAN (Heiduk & Wacker, 2020).

Về mặt cấu trúc, hợp tác an ninh Australia - Đông Nam Á được triển khai thông qua sự kết hợp giữa các khuôn khổ song phương và đa phương. Ở cấp song phương, Australia phát triển quan hệ quốc phòng chặt chẽ với một số quốc gia then chốt như Indonesia, Singapore, Việt Nam và Malaysia, tập trung vào các lĩnh vực huấn luyện quân sự, đối thoại chính sách quốc phòng, gìn giữ hòa bình và hợp tác an ninh biển (Australian Department of Defence, 2016). Các thỏa thuận này thường mang tính kỹ thuật, tránh các nội dung quân sự nhạy cảm, qua đó giảm thiểu lo ngại về việc quân sự hóa quan hệ.

Ở cấp độ đa phương, Australia tích cực tham gia và thúc đẩy các cơ chế an ninh do ASEAN dẫn dắt như Diễn đàn Khu vực ASEAN (ARF), Hội nghị Bộ trưởng Quốc phòng ASEAN Mở rộng (ADMM+), và Hội nghị Thượng đỉnh Đông Á (EAS). Thông qua các cơ chế này, Australia định vị mình là một “đối tác hỗ trợ”, tôn trọng vai trò điều phối trung tâm của ASEAN và tránh tạo ra các cấu trúc an ninh song song có tính loại trừ (Emmers, 2017). Điều này giúp hợp tác an ninh Australia - Đông Nam Á duy trì tính bao trùm và giảm thiểu phản ứng tiêu cực từ các nước trong khu vực.

Về nội dung hợp tác, trước bước ngoặt AUKUS, trọng tâm chủ yếu nằm ở các lĩnh vực an ninh phi truyền thống và an ninh mềm, bao gồm chống khủng bố, an ninh hàng hải, cứu trợ thảm họa, hỗ trợ nhân đạo và nâng cao năng lực thực thi pháp luật trên biển. Các lĩnh vực này không chỉ đáp ứng nhu cầu thực tiễn của các quốc gia Đông Nam Á, mà còn cho phép Australia mở rộng hiện diện an ninh một cách hợp pháp và ít gây nhạy cảm về chính trị. Qua đó, hợp tác an ninh được định hình nhiều hơn như một công cụ xây dựng năng lực và lòng tin, thay vì răn đe quân sự.

Tuy nhiên, cấu trúc hợp tác này cũng bộc lộ những giới hạn nhất định. Mức độ hợp tác quân sự còn hạn chế, sự liên thông chiến lược giữa Australia và ASEAN chưa cao, và vai trò của Australia trong cấu trúc an ninh khu vực vẫn mang tính hỗ trợ hơn là dẫn dắt. Chính những giới hạn này đã tạo tiền đề cho sự điều chỉnh mạnh mẽ hơn trong vai trò của Australia sau khi AUKUS ra đời, khi hợp tác an ninh Australia - Đông Nam Á dần chuyển từ khuôn khổ “an ninh mềm” sang các nội dung có hàm lượng chiến lược và quân sự cao hơn.

2.2. AUKUS và sự tái cấu trúc liên minh do Mỹ dẫn dắt

Động lực hình thành AUKUS trong bối cảnh cạnh tranh chiến lược lớn

Liên minh an ninh ba bên AUKUS được công bố vào năm 2021 là kết quả của một quá trình điều chỉnh chiến lược kéo dài của Mỹ trong bối cảnh môi trường an ninh khu vực Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương ngày càng biến động. Từ sau năm 2015, cạnh tranh chiến lược giữa các cường quốc lớn gia tăng rõ rệt, đặc biệt trong lĩnh vực quân sự và công nghệ, khiến Mỹ phải tìm kiếm những hình thức liên minh mới nhằm duy trì ưu thế chiến lược và khả năng răn đe lâu dài (The White House, 2017). Các văn kiện chiến lược của Mỹ đều xác định cạnh tranh quyền lực lớn là thách thức an ninh trung tâm trong giai đoạn mới.

Sự hình thành AUKUS là nhu cầu của Mỹ trong việc nâng cao hiệu quả của hệ thống liên minh hiện có. Thay vì mở rộng các cơ chế hợp tác quy mô lớn nhưng thiếu chiều sâu, Mỹ ngày càng ưu tiên các liên minh nhỏ, có mức độ gắn kết cao và tập trung trực tiếp vào năng lực quân sự cốt lõi. Cách tiếp cận này cho phép Washington tăng cường sức răn đe mà không phải gia tăng đáng kể sự hiện diện quân sự trực tiếp tại khu vực, đồng thời giảm áp lực về chi phí và rủi ro chính trị. Bên cạnh yếu tố tổ chức liên minh, yêu cầu duy trì ưu thế công nghệ quân sự cũng đóng vai trò then chốt trong việc hình thành AUKUS. Trong bối cảnh công nghệ quốc phòng phát triển nhanh chóng, Mỹ coi việc kiểm soát và chia sẻ có chọn lọc các công nghệ quân sự nhạy cảm là điều kiện quan trọng để giữ vững lợi thế chiến lược. Báo cáo Chiến lược Quốc phòng Mỹ năm 2022 nhấn mạnh rằng, hợp tác công nghệ sâu với các đồng minh tin cậy là một trong những trụ cột của chiến lược răn đe hiện đại (U.S. Department of Defense, 2022). Việc Mỹ sẵn sàng chia sẻ công nghệ tàu ngầm hạt nhân với Australia cho thấy mức độ tin cậy chiến lược đặc biệt mà Washington dành cho Canberra.

Ngoài ra, AUKUS còn xuất phát từ nhu cầu tăng cường năng lực răn đe tiền phương tại khu vực Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương. Thay vì trực tiếp gánh vác toàn bộ trách nhiệm an ninh, Mỹ lựa chọn trao vai trò lớn hơn cho các đồng minh có vị trí địa - chiến lược thuận lợi, qua đó hình thành một mạng lưới răn đe phân tán nhưng gắn kết chặt chẽ

(Mearsheimer, 2014). Cách tiếp cận này phù hợp với chiến lược “cân bằng từ xa”, trong đó các đồng minh khu vực giữ vai trò tuyến đầu trong việc duy trì ổn định chiến lược.

Nhìn chung, AUKUS được hình thành từ sự kết hợp của nhiều động lực đan xen, bao gồm sự gia tăng cạnh tranh chiến lược lớn, nhu cầu tái cấu trúc hệ thống liên minh của Mỹ, yêu cầu duy trì ưu thế công nghệ quân sự và chiến lược răn đe tiền phương. Liên minh này không chỉ phản ánh sự điều chỉnh trong tư duy an ninh của Mỹ, mà còn cho thấy xu hướng xây dựng các cơ chế liên minh linh hoạt và có tính ràng buộc cao trong cấu trúc an ninh khu vực giai đoạn 2015-2022.

Vai trò chiến lược của Australia trong AUKUS: từ đồng minh khu vực đến trụ cột tiền phương

Trong khuôn khổ AUKUS, vai trò của Australia đã được nâng lên một cấp độ mới, vượt ra ngoài hình ảnh một đồng minh khu vực truyền thống để trở thành trụ cột an ninh tiền phương trong cấu trúc liên minh do Mỹ dẫn dắt tại khu vực Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương. Sự chuyển dịch này phản ánh đồng thời sự điều chỉnh trong chiến lược toàn cầu của Mỹ và sự thay đổi căn bản trong tư duy an ninh - quốc phòng của Australia trước môi trường chiến lược ngày càng bất định giai đoạn 2015-2022.

Trước hết, vị trí địa - chiến lược của Australia là yếu tố then chốt khiến nước này được Mỹ lựa chọn làm đối tác trung tâm trong AUKUS. Nằm tại điểm giao thoa giữa Ấn Độ Dương và Thái Bình Dương, Australia có khả năng hỗ trợ triển khai lực lượng và duy trì các tuyến tiếp vận chiến lược trải dài từ Đông Nam Á tới Nam Thái Bình Dương. Các tài liệu chiến lược của Mỹ nhấn mạnh rằng, Australia sở hữu lợi thế đặc biệt trong việc cung cấp “chiều sâu chiến lược” cho các hoạt động quân sự dài hạn, đồng thời giảm thiểu rủi ro đối đầu trực tiếp trong giai đoạn đầu của khủng hoảng khu vực (U.S. Department of Defense, 2019).

Bên cạnh yếu tố địa lý, năng lực quân sự ngày càng được nâng cấp của Australia là cơ sở quan trọng để nước này đảm nhận vai trò trụ cột tiền phương. Từ sau năm 2015, Canberra liên tục gia tăng chi tiêu quốc phòng, đẩy mạnh hiện đại hóa lực lượng hải quân và không quân, đồng thời mở rộng mức độ tích hợp tác chiến với Mỹ (Australian Government, 2016). Sách Trắng Quốc phòng Australia năm 2016 đã xác định rõ yêu cầu chuyển từ tư duy phòng thủ lãnh thổ sang cách tiếp cận chủ động hơn trong việc đóng góp vào an ninh khu vực. Định hướng này tiếp tục được củng cố trong bản cập nhật Chiến lược quốc phòng năm 2020, theo đó, Australia nhấn mạnh vai trò của răn đe và khả năng tác chiến tầm xa (Australia Government, 2020).

Việc Mỹ quyết định chia sẻ công nghệ tàu ngầm hạt nhân với Australia trong khuôn khổ AUKUS cho thấy sự thay đổi sâu sắc trong cách Washington đánh giá vị thế chiến

lược của Canberra. Đây là lần đầu tiên Mỹ chia sẻ loại công nghệ quân sự nhạy cảm này với một quốc gia không sở hữu vũ khí hạt nhân, phản ánh mức độ tin cậy chiến lược đặc biệt dành cho Australia. Theo Báo cáo Chiến lược Quốc phòng Mỹ năm 2022, việc tăng cường năng lực cho các đồng minh then chốt là một phần không thể thiếu trong chiến lược răn đe tích hợp của Mỹ. Theo đó, Australia vượt ra khỏi vai trò thụ động của một bên nhận hỗ trợ để đảm nhiệm vị thế chủ động hơn, đóng góp trực tiếp vào việc duy trì ổn định và cân bằng quyền lực khu vực.

Vai trò trụ cột tiền phương của Australia trong AUKUS cũng phản ánh chiến lược phân bổ lại gánh nặng an ninh của Mỹ. Trước những thách thức an ninh ngày càng phức tạp và nguồn lực có hạn, Washington ưu tiên trao nhiều trách nhiệm hơn cho các đồng minh có năng lực và mức độ hội tụ lợi ích cao. Các nghiên cứu về chính trị liên minh cho thấy việc “trao quyền” cho đồng minh giúp cường quốc dẫn dắt giảm chi phí can dự trực tiếp mà vẫn duy trì hiệu quả răn đe (Snyder, 1997). AUKUS chính là minh chứng rõ ràng cho xu hướng này.

Tuy nhiên, sự chuyển đổi vai trò của Australia cũng đặt ra những thách thức đáng kể, đặc biệt trong quan hệ với các quốc gia Đông Nam Á. Việc Australia trở thành trụ cột tiền phương trong AUKUS làm gia tăng lo ngại về nguy cơ quân sự hóa khu vực và có thể ảnh hưởng đến hình ảnh của Canberra như một đối tác cân bằng, trung gian trong ASEAN. Điều này buộc Australia phải theo đuổi chiến lược song hành, vừa củng cố cam kết an ninh với Mỹ, vừa duy trì đối thoại và xây dựng lòng tin với các nước Đông Nam Á nhằm hạn chế tác động tiêu cực từ sự thay đổi vai trò chiến lược của mình.

Nhận thức và phản ứng của Đông Nam Á đối với AUKUS

Việc hình thành liên minh AUKUS năm 2021 đã tạo ra những phản ứng đa chiều trong khu vực Đông Nam Á, phản ánh rõ nét vị thế đặc thù của khu vực này trong cấu trúc an ninh Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương. Là không gian chiến lược nằm giữa các cường quốc, Đông Nam Á tiếp cận AUKUS với tâm thế thận trọng, đặt ưu tiên vào việc duy trì ổn định khu vực, tránh bị cuốn vào cạnh tranh chiến lược lớn và bảo vệ vai trò trung tâm của ASEAN trong các cơ chế an ninh khu vực.

Về mặt chung, ASEAN không thể hiện lập trường phản đối trực tiếp AUKUS, song cũng không bày tỏ sự ủng hộ rõ ràng. Các tuyên bố chính thức của ASEAN nhấn mạnh yêu cầu tuân thủ luật pháp quốc tế, Hiệp ước Không phổ biến vũ khí hạt nhân (NPT) và kêu gọi các bên liên quan hành xử có trách nhiệm nhằm duy trì hòa bình, ổn định khu vực (ASEAN, 2021). Cách tiếp cận này phản ánh truyền thống ngoại giao thận trọng của ASEAN, vốn tránh đứng về phía bất kỳ liên minh quân sự khép kín nào, đồng thời tìm cách giữ vai trò điều phối trong cấu trúc an ninh khu vực.

Ở cấp độ quốc gia, nhận thức và phản ứng đối với AUKUS có sự khác biệt đáng kể. Một số nước như Singapore nhìn nhận AUKUS tương đối thực dụng, coi đây là một yếu tố có thể góp phần duy trì cân bằng chiến lược nếu được triển khai minh bạch và phù hợp với luật pháp quốc tế. Trong các phát biểu chính thức, Singapore không xem AUKUS là mối đe dọa trực tiếp, nhưng nhấn mạnh yêu cầu tránh làm gia tăng căng thẳng và chạy đua vũ trang trong khu vực (Goh, 2022). Philippines, trong bối cảnh tăng cường hợp tác an ninh với Mỹ, cũng thể hiện thái độ cởi mở hơn, dù vẫn giữ ngôn từ thận trọng để tránh gây lo ngại trong ASEAN.

Ngược lại, Indonesia và Malaysia bày tỏ quan ngại rõ ràng hơn. Indonesia lo ngại rằng việc Australia sở hữu tàu ngầm hạt nhân có thể làm xói mòn các chuẩn mực không phổ biến vũ khí và kích hoạt vòng xoáy cạnh tranh quân sự trong khu vực (Koga, 2021). Malaysia cũng nhấn mạnh nguy cơ AUKUS làm suy yếu lòng tin chiến lược và phá vỡ trạng thái cân bằng mong manh tại Đông Nam Á. Những phản ứng này phản ánh mối quan tâm lâu dài của các nước Đông Nam Á về việc tránh quân sự hóa khu vực và duy trì môi trường an ninh ổn định, có thể dự đoán.

Một vấn đề cốt lõi chi phối nhận thức của Đông Nam Á đối với AUKUS là vai trò trung tâm của ASEAN. Với tính chất là một liên minh quân sự có mức độ ràng buộc cao và được dẫn dắt bởi các cường quốc bên ngoài khu vực, AUKUS làm dấy lên lo ngại rằng các cơ chế an ninh do ASEAN dẫn dắt như ARF, ADMM+ hay EAS có thể bị suy giảm vai trò. Trước nguy cơ này, phần lớn các nước Đông Nam Á lựa chọn chiến lược “thận trọng chiến lược”, tránh bày tỏ lập trường cực đoan, đồng thời tiếp tục thúc đẩy các khuôn khổ hợp tác bao trùm do ASEAN làm trung tâm.

Có thể thấy, Đông Nam Á nhìn nhận AUKUS vừa như một yếu tố có thể góp phần duy trì cân bằng quyền lực khu vực, vừa là một nguồn rủi ro tiềm tàng đối với ổn định chiến lược và vai trò trung tâm của ASEAN. Phản ứng thận trọng của khu vực cho thấy ASEAN không tìm cách đối đầu với các sáng kiến an ninh mới, nhưng cũng không sẵn sàng chấp nhận những điều chỉnh cấu trúc có thể làm suy yếu vị thế của mình trong trật tự khu vực đang định hình.

2.3. Hệ quả chiến lược của AUKUS đối với hợp tác an ninh Australia - Đông Nam Á

Biến đổi về phạm vi và chiều sâu hợp tác an ninh

Sự ra đời của AUKUS đã tạo ra những điều chỉnh đáng kể đối với hợp tác an ninh giữa Australia và các quốc gia Đông Nam Á, không chỉ về phạm vi nội dung hợp tác, mà còn về chiều sâu và cách thức triển khai. Trong giai đoạn trước AUKUS, hợp tác an ninh Australia - Đông Nam Á chủ yếu tập trung vào các lĩnh vực an ninh phi truyền

thống như chống khủng bố, an ninh hàng hải, cứu trợ nhân đạo và nâng cao năng lực. Sau năm 2021, dù các nội dung này vẫn được duy trì, nhưng đã xuất hiện những chuyển biến quan trọng phản ánh tác động gián tiếp từ việc Australia tham gia một liên minh an ninh có tính ràng buộc cao hơn.

Về phạm vi hợp tác, AUKUS không dẫn tới sự mở rộng trực tiếp các cam kết quân sự song phương giữa Australia và các nước Đông Nam Á, song lại làm gia tăng mức độ gắn kết của hợp tác an ninh trong các lĩnh vực nhạy cảm hơn. Australia ngày càng chú trọng các chương trình hợp tác liên quan đến nâng cao nhận thức tình hình hàng hải, chia sẻ thông tin, an ninh mạng và bảo vệ cơ sở hạ tầng chiến lược. Những lĩnh vực này cho phép Australia vừa tăng cường hiện diện an ninh mềm trong khu vực, vừa tránh tạo cảm giác can dự quân sự trực tiếp, phù hợp với tâm lý thận trọng của nhiều quốc gia ASEAN.

Về chiều sâu hợp tác, AUKUS gián tiếp thúc đẩy sự nâng cấp về chất lượng trong quan hệ an ninh Australia - Đông Nam Á. Trước đây, hợp tác chủ yếu mang tính đào tạo, huấn luyện và hỗ trợ kỹ thuật ở mức cơ bản. Trong bối cảnh mới, Australia ngày càng nhấn mạnh các chương trình hợp tác dài hạn, mang tính thể chế và có mức độ gắn kết cao hơn, đặc biệt trong các lĩnh vực huấn luyện sĩ quan, phối hợp tuần tra và xây dựng năng lực quản trị an ninh. Điều này phản ánh nỗ lực của Australia nhằm chứng minh rằng vai trò gia tăng của mình trong AUKUS không làm suy giảm cam kết đối với ASEAN, mà ngược lại, còn tạo điều kiện nâng cao chất lượng hợp tác song phương và đa phương trong khu vực.

Tuy nhiên, AUKUS cũng đặt ra những giới hạn nhất định đối với việc mở rộng chiều sâu hợp tác an ninh Australia - Đông Nam Á. Một số quốc gia ASEAN tỏ ra thận trọng hơn trong các hoạt động hợp tác có liên quan trực tiếp đến lĩnh vực quân sự cứng, nhằm tránh bị nhìn nhận là đứng về một phía trong cạnh tranh chiến lược lớn. Do đó, Australia buộc phải điều chỉnh cách tiếp cận, ưu tiên các hình thức hợp tác linh hoạt, ít ràng buộc và mang tính xây dựng lòng tin, thay vì thúc đẩy các cơ chế hợp tác mang tính liên minh, hoặc phòng thủ tập thể.

Nhìn chung, hệ quả chiến lược của AUKUS đối với hợp tác an ninh Australia - Đông Nam Á thể hiện rõ ở sự biến đổi cả về phạm vi lẫn chiều sâu hợp tác. Trong khi phạm vi hợp tác được mở rộng theo hướng chú trọng các lĩnh vực an ninh mới và phi truyền thống, chiều sâu hợp tác được nâng lên thông qua các chương trình dài hạn và có tính thể chế cao hơn. Tuy vậy, những điều chỉnh này vẫn diễn ra trong khuôn khổ thận trọng, phản ánh nỗ lực của cả Australia và các nước Đông Nam Á trong việc cân bằng giữa nhu cầu tăng cường an ninh và yêu cầu duy trì ổn định khu vực.

Cơ hội, giới hạn và triển vọng của hợp tác an ninh Australia - Đông Nam Á sau 2022

Bước sang giai đoạn sau năm 2022, hợp tác an ninh giữa Australia và các quốc gia Đông Nam Á đứng trước những điều chỉnh quan trọng trong bối cảnh môi trường chiến lược khu vực tiếp tục biến động. Việc Australia tham gia AUKUS vừa mở ra những cơ hội mới để nâng cao chất lượng hợp tác an ninh, vừa đặt ra các giới hạn nhất định xuất phát từ cấu trúc chính trị - an ninh đặc thù của Đông Nam Á và vai trò trung tâm của ASEAN. Do đó, triển vọng của hợp tác an ninh Australia - Đông Nam Á phụ thuộc vào khả năng cân bằng giữa yêu cầu tăng cường an ninh và nhu cầu duy trì ổn định chiến lược khu vực.

Về cơ hội, trước hết AUKUS tạo điều kiện để Australia nâng cao năng lực quân sự và công nghệ, qua đó gia tăng khả năng đóng góp vào an ninh khu vực theo những cách phù hợp với ưu tiên của Đông Nam Á. Các lĩnh vực như an ninh hàng hải, nâng cao nhận thức tình hình, an ninh mạng, cứu trợ nhân đạo và hỗ trợ thảm họa tiếp tục là những không gian hợp tác có tính chấp nhận chính trị cao (Australian Government, 2020). Việc Australia sở hữu các năng lực công nghệ tiên tiến cho phép Canberra cung cấp các chương trình hỗ trợ và đào tạo có chất lượng cao hơn cho các đối tác Đông Nam Á, đặc biệt trong lĩnh vực quản trị an ninh và xây dựng năng lực thể chế.

Bên cạnh đó, sự quan tâm ngày càng tăng của Australia đối với Đông Nam Á trong chính sách đối ngoại tạo ra nền tảng thuận lợi cho việc mở rộng hợp tác an ninh. Chiến lược Đông Nam Á 2040 của Australia nhấn mạnh rằng, ổn định và thịnh vượng của Đông Nam Á gắn liền với lợi ích cốt lõi của Australia, qua đó khẳng định cam kết lâu dài của Canberra đối với khu vực (Australian Government, 2023). Cam kết này giúp củng cố lòng tin của các nước Đông Nam Á rằng vai trò gia tăng của Australia trong các liên minh ngoài khu vực không đồng nghĩa với việc giảm sút sự quan tâm đối với ASEAN.

Tuy nhiên, hợp tác an ninh Australia - Đông Nam Á sau 2022 cũng đối mặt với những giới hạn rõ rệt. Một trong những thách thức lớn nhất là sự thận trọng chiến lược của các nước Đông Nam Á trước nguy cơ bị cuốn vào cạnh tranh giữa các cường quốc. Việc Australia tham gia AUKUS khiến một số quốc gia ASEAN dè dặt hơn trong các hoạt động hợp tác liên quan đến lĩnh vực quân sự cứng, nhằm tránh tạo ấn tượng về sự lựa chọn phe. Các nghiên cứu chỉ ra rằng chiến lược “hedging”¹ vẫn là cách tiếp cận chủ

¹Hedging (chiến lược “phòng ngừa”) là cách tiếp cận trong đó các quốc gia đồng thời kết hợp các chính sách hợp tác, thích ứng và cân bằng đối với các cường quốc nhằm giảm thiểu rủi ro, duy trì dư địa chiến lược và tránh phải lựa chọn dứt khoát đứng về một bên trong bối cảnh môi trường an ninh còn nhiều bất định.

đạo của phần lớn các nước Đông Nam Á trong bối cảnh cạnh tranh chiến lược lớn (Goh, 2022). Ngoài ra, sự đa dạng về lợi ích và năng lực giữa các quốc gia Đông Nam Á cũng giới hạn khả năng mở rộng hợp tác an ninh ở cấp độ khu vực. Trong khi một số nước sẵn sàng tiếp nhận hỗ trợ an ninh từ Australia, các nước khác ưu tiên giữ khoảng cách với các sáng kiến an ninh có yếu tố liên minh. Điều này khiến hợp tác an ninh Australia - Đông Nam Á có xu hướng tiếp tục phát triển theo hướng song phương hoặc tiểu đa phương, thay vì thông qua các cơ chế ASEAN toàn diện.

Về triển vọng, hợp tác an ninh Australia - Đông Nam Á nhiều khả năng sẽ tiếp tục mở rộng về chất hơn là về lượng. Thay vì theo đuổi các cam kết an ninh mang tính ràng buộc cao, Australia có xu hướng tập trung vào các lĩnh vực hợp tác “ít nhạy cảm nhưng hiệu quả”, phù hợp với ưu tiên của ASEAN và mức độ chấp nhận chính trị của các nước trong khu vực. Các cơ chế như ADMM+, ARF và các sáng kiến hợp tác an ninh hàng hải sẽ tiếp tục đóng vai trò là nền tảng quan trọng để duy trì đối thoại và xây dựng lòng tin.

Nhìn chung, hợp tác an ninh Australia - Đông Nam Á sau 2022 đứng trước cả cơ hội và giới hạn đan xen. Triển vọng hợp tác phụ thuộc vào khả năng của Australia trong việc điều chỉnh vai trò của mình sao cho phù hợp với cấu trúc an ninh khu vực, đồng thời tôn trọng vai trò trung tâm của ASEAN. Nếu duy trì được cách tiếp cận cân bằng và linh hoạt, Australia có thể tiếp tục là một đối tác an ninh quan trọng của Đông Nam Á, mà không làm gia tăng bất ổn chiến lược trong khu vực.

Kết luận

Liên minh AUKUS ra đời trong bối cảnh môi trường an ninh khu vực Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương biến động sâu sắc đã trở thành một nhân tố quan trọng định hình lại cấu trúc an ninh khu vực, trong đó có hợp tác an ninh giữa Australia và Đông Nam Á. Xét trong chiến lược tổng thể của Mỹ giai đoạn 2015-2022, AUKUS không chỉ phản ánh sự điều chỉnh về phương thức triển khai quyền lực, mà còn cho thấy xu hướng ngày càng dựa nhiều hơn vào các đồng minh then chốt để duy trì cân bằng chiến lược và khả năng răn đe dài hạn. Trong cấu trúc đó, Australia được nâng tầm vai trò từ một đồng minh khu vực lên vị trí trụ cột tiền phương, có khả năng đóng góp chủ động và thực chất hơn vào an ninh khu vực.

Đối với Đông Nam Á, tác động của AUKUS mang tính gián tiếp nhưng không kém phần sâu sắc. Sự gia tăng vai trò chiến lược của Australia đã làm thay đổi bối cảnh và điều kiện vận hành của hợp tác an ninh Australia - Đông Nam Á, buộc cả hai bên phải điều chỉnh cách tiếp cận. Một mặt, AUKUS tạo điều kiện để Australia nâng cao năng lực quân sự và công nghệ, qua đó mở rộng khả năng hỗ trợ các nước Đông Nam Á trong

những lĩnh vực an ninh thiết thực như an ninh hàng hải, an ninh phi truyền thống, nâng cao năng lực và xây dựng thể chế. Mặt khác, việc Australia gắn kết chặt chẽ hơn với cấu trúc liên minh do Mỹ dẫn dắt cũng làm gia tăng tâm lý thận trọng trong ASEAN, đặc biệt trước nguy cơ quân sự hóa khu vực và suy giảm vai trò trung tâm của ASEAN trong các cơ chế an ninh khu vực.

Thực tiễn cho thấy, AUKUS không dẫn tới sự đứt gãy trong hợp tác an ninh Australia - Đông Nam Á, nhưng đã góp phần làm thay đổi trọng tâm và phương thức hợp tác. Quan hệ an ninh song phương và đa phương tiếp tục được duy trì, song phát triển theo hướng chọn lọc, linh hoạt và tránh các cam kết quân sự cứng. Điều này phản ánh sự gặp gỡ lợi ích giữa Australia và các nước Đông Nam Á trong việc vừa tăng cường an ninh, vừa duy trì không gian chiến lược cần thiết để bảo vệ ổn định khu vực.

Về dài hạn, triển vọng hợp tác an ninh Australia - Đông Nam Á phụ thuộc lớn vào khả năng cân bằng chiến lược của Australia. Việc Canberra vừa là trụ cột trong AUKUS, vừa là đối tác lâu dài của ASEAN đòi hỏi một cách tiếp cận thận trọng, nhấn mạnh minh bạch, xây dựng lòng tin và tôn trọng vai trò trung tâm của ASEAN. Nếu Australia tiếp tục ưu tiên các lĩnh vực hợp tác phù hợp với nhu cầu và mức độ chấp nhận chính trị của Đông Nam Á, đồng thời tránh áp đặt logic liên minh lên khu vực, hợp tác an ninh song phương và đa phương nhiều khả năng sẽ tiếp tục phát triển theo hướng ổn định và thực chất.

Tài liệu tham khảo

1. Acharya, A. (2018). *The end of American world order (2nd ed.)*. Cambridge: Polity Press.
2. ASEAN (2021). *Chairman's Statement on the Announcement of AUKUS*. Jakarta: ASEAN Secretariat.
3. Australian Government (2016). *Defence White Paper 2016*. Canberra. tr.32
4. Australian Government (2020). *2020 Defence Strategic Update*. Canberra: Department of Defence.
5. Australian Government (2023). *Australia's Southeast Asia Economic Strategy to 2040*. Canberra.
6. Emmers, R. (2017). *ASEAN and the institutionalisation of East Asia*. London: Routledge. tr.67
7. Goh, E. (2022). Strategic hedging in Southeast Asia revisited. *Asian Security*, 18(1), 71-89.
8. Heiduk, F., & Wacker, G. (2020). *From Asia-Pacific to Indo-Pacific: Significance, implementation and challenges*. Berlin: SWP Research Paper.
9. Koga, K. (2021). ASEAN's strategic autonomy and the Indo-Pacific. *International Affairs*, 97(1), 109-125
10. Mearsheimer, J. J. (2014). *The tragedy of great power politics (Updated ed.)*. New York: W. W. Norton & Company.
11. Snyder, G. H. (1997). *Alliance politics*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
12. The White House (2017). *National Security Strategy of the United States of America*. Washington, DC: The White House.
13. U.S. Department of Defense (2019). *Indo-Pacific Strategy Report: Preparedness, partnerships, and promoting a networked region*. Washington, DC.
14. U.S. Department of Defense (2022). *National Defense Strategy of the United States of America*. Washington, DC: Department of Defense.